

บทบาทภาครัฐกับการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*

THE ROLE OF THE GOVERNMENT SECTOR IN PROMOTING
PHRAPARIYATTHAM SCHOOL, GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

*พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวณฺโณ (จํานงคฺ ฃมไพ), มุจจรินทรํ ทศตรกุลพัฒนํ,
พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ (โครตรสุนทร), พระมหาอำพล ธนปญฺโญ (ชัยสารี),
พระวรศานต์ วรธมฺโม (วัฒนวงศํ)

PhrakruSutasarabandit Siriwunno (Jumnong Pompai), Mutjarin Thatsadonkunlaphat
Phramaha Aekachai Visudtho (Kotsunton), Phramaha Ampol Dhanapañño (Chaisaree),
Phra Worasan Varadhammo (Wattanawong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: Jumnongpompai12@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของภาครัฐและแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ที่จัดการเรียนการสอนทั้งด้านธรรมะและวิชาสามัญควบคู่กัน เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างสมดุล และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งพุทธศาสนิกชนจะต้องให้การอุปถัมภ์บำรุงในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นผู้มีคุณสมบัติทั้งทางกาย วาจา และใจ เป็นศาสนทายาทที่ดีและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของชาติ ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการศึกษา และการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ การสนับสนุนของภาครัฐยังมุ่งส่งเสริมให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นศูนย์กลางแห่งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ที่ช่วยให้เยาวชนผู้ขาดโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

และเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ นโยบายของรัฐบาลที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และคุณธรรมควบคู่กัน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและคุณธรรม การส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงเป็นภารกิจสำคัญของภาครัฐในการพัฒนาศาสนทายาท ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนของประชาชนทุกหมู่เหล่า

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรม, การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม, นโยบายรัฐบาล

Abstract

This article aims to study the role of the government sector and guidelines for promoting Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division, which are educational institutions under the Sangha responsible for providing both Buddhist doctrinal education and general academic education concurrently. The purpose is to develop monks and novices to possess balanced knowledge, abilities, and moral qualities in accordance with Buddhist principles, enabling them to propagate Buddhism sustainably. Moreover, Buddhist followers are encouraged to provide more active patronage and support for monastic education. This is in accordance with the Phrapariyattidhamma Education Act B.E. 2562 (2019), which emphasizes the cultivation of desirable characteristics among learners to become well-developed individuals in body, speech, and mind, as well as virtuous heirs of Buddhism and qualified human resources for the nation. The government plays a crucial role in policy formulation, budget allocation, curriculum development, educational administration, and the creation of equitable and inclusive learning opportunities. In addition, the government's support aims to strengthen Phrapariyattidhamma Schools as centers for moral and ethical cultivation, fostering learning based on Buddhist principles that help underprivileged youths gain quality education while alleviating the state's responsibility for basic education provision. Furthermore, government policies aligned with the 20-Year

National Strategy emphasize the integrated development of education, religion, culture, and morality to nurture citizens of virtue and quality. Therefore, the promotion of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division, constitutes a vital mission of the government in developing religious heirs, promoting ethics and morality, preserving Buddhism sustainably, and advancing the nation toward prosperity with good quality of life and sustainable well-being for all citizens.

Keywords: Phrapariyattidhamma School, Promoting the study of Buddhist scriptures, government policy

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือเป็นกลไกสำคัญของคณะสงฆ์ในการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาด้านโลกและทางธรรม โดยมีที่มาและพื้นฐานทางกฎหมายชัดเจน โดยได้รับการจัดตั้งภายใต้การรับรองของมหาเถรสมาคม (มส.) ซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย การก่อตั้งโรงเรียนประเภทนี้มีจุดเริ่มต้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 และต่อมาได้ปรับปรุงเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้น (ภาวิณี คงฤทธิ์, 2568)

ในปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อยู่ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งออกแบบมาเพื่อให้การศึกษาพระพุทธศาสนามีทิศทางชัดเจนและมั่นคง โดยระบุวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้การเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักธรรมในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแหล่งคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า และยึดถือแนวทางตามโบราณราชประเพณี รวมทั้งมีมาตรฐานเทียบเท่าการศึกษาระดับชาติ 2) พัฒนาพระภิกษุและสามเณรให้เป็นผู้มีจิตใจตั้งมั่นในธรรม น้อมนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัดตามพระวินัย จนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สาธุชน และ 3) เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งคุณธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

พระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ ยังแบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 3 แผนกหลัก ซึ่งสะท้อนความหลากหลายและความลึกซึ้งของการศึกษาในสายคณะสงฆ์ ได้แก่ 1) แผนกบาลี

สนามหลวง เป็นการศึกษาพระไตรปิฎกในภาษาบาลีโดยตรง ซึ่งถือเป็นรากฐานของการศึกษาพุทธศาสนาเชิงวิชาการ 2) แผนกธรรมสนามหลวง เน้นการเรียนรู้หลักธรรมในรูปแบบภาษาไทย ทำให้เข้าถึงได้ง่ายในระดับสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป 3) แผนกสามัญศึกษา ซึ่งถือเป็นการศึกษาแบบผสมผสาน โดยนำหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมาผนวกเข้ากับการศึกษาธรรมและบาลี เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรได้รับการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสมดุล

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อยู่ภายใต้การกำกับของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานด้านนโยบายการศึกษา ในแง่โครงสร้างหลักสูตร โรงเรียนประเภทนี้จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 1-6) โดยมีเงื่อนไขเฉพาะคือ ผู้เรียนจะต้องดำรงสมณเพศในฐานะสามเณร ซึ่งต้องประพฤติตนตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด

นอกจากการเรียนตามหลักสูตรแล้ว สามเณรที่ศึกษาในโรงเรียนประเภทนี้ยังต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสงฆ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การบิณฑบาต การสวดมนต์ทำวัตรเช้าและเย็น การช่วยเหลือกิจกรรมในวัด การร่วมพัฒนาและบำรุงรักษาวัด ไปจนถึงการแสดงบทบาทในฐานะผู้นำกิจกรรมทางธรรมสำหรับอุบาสกอุบาสิกาในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น วันพระ วันอุโบสถ หรือวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการฝึกทั้งด้านจริยธรรมและภาวะความเป็นผู้นำในบริบทของชุมชนและสังคมทางศาสนาอีกด้วย

ในด้านวิชาการ ผู้เรียนต้องศึกษา 3 หลักสูตรควบคู่กัน ได้แก่ หลักสูตรสามัญศึกษา, หลักสูตรนักธรรม, และหลักสูตรบาลีศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เน้นแนวทางการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อมกัน ด้วยลักษณะเฉพาะของโรงเรียนประเภทนี้ การบริหารจัดการจึงต้องใช้แนวทางแบบบูรณาการที่มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อมุ่งสู่การยกระดับคุณภาพตามเกณฑ์การประกันคุณภาพภายใน ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด (กองพุทธศาสนศึกษา, 2552)

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า นโยบายของรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อเป็นการศึกษาแนวนโยบายของรัฐบาล ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปด้วยพุทธศาสนิกชนจะต้องรับภาระในการให้ความอุปถัมภ์บำรุง ในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังเพิ่มขึ้น อีกประการหนึ่ง ผู้ที่จะมาบวชในพระพุทธศาสนา โดยบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรส่วนมากขาดโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษากับบุคคลดังกล่าว

เพื่อเป็นการช่วยรับภาระของทางรัฐ ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติ เมื่อโตขึ้นจะได้เป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณภาพ

ความหมายและความสำคัญของโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญนั้น เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีความรู้ มีทักษะ และมีความชำนาญตามศักยภาพของตน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้น จะเป็นรูปแบบของการศึกษาควบคู่กันไปกับสายวิชาสามัญ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และการจัดการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลี ควบคู่กันไปด้วยการกำกับดูแลของแม่กองธรรมและแม่กองบาลี ได้มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายและความสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การดำเนินงานของวัด มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยผสมผสานการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม ทั้งในแผนกบาลีสถาปนาลงและธรรมสนามหลวง เข้ากับหลักสูตรสามัญของกระทรวงศึกษาธิการอย่างสอดคล้องและครบถ้วน การจัดการศึกษาดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบนโยบายและมาตรฐานที่กำหนดโดยคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศป.) ซึ่งทำหน้าที่กำกับ ควบคุม และส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในสายนี้อย่างเป็นระบบ (สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2567) ขณะเดียวกัน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติรับบทบาทเป็นสำนักงานเลขานุการของ กศป. ทำหน้าที่ด้านธุรการและสนับสนุนงานทางวิชาการ รวมถึงปฏิบัติการกิจอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย และตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในส่วนของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้นำหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พุทธศักราช 2558 มาใช้ควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งขณะนี้ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองพุทธศาสนศึกษา อธิบายไว้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ หมายถึง สถานศึกษาที่วัดเป็นผู้จัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อจัดการเรียนการสอนแก่พระภิกษุและสามเณร ตามกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2552)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้อธิบายว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เป็นรูปแบบหนึ่งของระบบการศึกษาสำหรับคณะสงฆ์ ซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และรัฐ โดยได้มีการริเริ่มอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา (ภาวิณี คงฤทธิ์, 2568)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงถือเป็นกลไกที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นทั้งวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาสามัญอย่างสมดุล โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในฐานะนักบวช (ทศพร น้อมวงศ์, 2547)

ในปัจจุบัน คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ร่วมกับสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้จัดระบบการศึกษาให้ครอบคลุมสาขาวิชาทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก โดยยึดถือหลักการไม่ดัดแปลงหรือบิดเบือนพระธรรมวินัยจากพระไตรปิฎก มีการจัดการศึกษาครอบคลุม 4 หลักสูตรหลัก ได้แก่ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม, แผนกบาลี, แผนกสามัญ และระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, 2542)

โดยสรุปแล้ว โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่ต้องการศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกอย่างควบคู่กัน วัดจะต้องเป็นผู้เสนอจัดตั้งโรงเรียน โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ โดยการดำเนินการต้องเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2544 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)

นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้วางแผนการศึกษาระดับชาติเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นการสำคัญในการเสริมสร้าง

เสถียรภาพของประเทศ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2557) ยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งในแผนดังกล่าว ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมและชาติ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1.1 การปลูกฝังความรักชาติ ความยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ และความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมในสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบพลเมือง (Civic Education) การสร้างค่านิยมประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ

1.2 การยกระดับคุณภาพการศึกษาของกลุ่มประชากรในพื้นที่เปราะบาง เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุมชนชาติพันธุ์ แรงงานข้ามชาติ และกลุ่มชายขอบ โดยมุ่งเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เช่น เป้าหมายให้นักเรียนในพื้นที่ชายแดนสอบผ่าน O-NET ขั้นต่ำได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 พร้อมทั้งเพิ่มแรงจูงใจให้ครูและโรงเรียนในพื้นที่พิเศษ เช่น เงินเดือนสูงกว่าปกติ

1.3 การส่งเสริมความรู้และภูมิคุ้มกันต่อภัยคุกคามสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด ความรุนแรง ภัยจากไซเบอร์ โรคอุบัติใหม่ และภัยพิบัติธรรมชาติ โดยโรงเรียนควรจัดกิจกรรมสร้างสันติวิธี การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และกลไกเฝ้าระวังเชิงระบบ

จากเป้าหมายทั้งสาม รัฐบาลจึงวางแนวทางการศึกษาหลายมิติ ทั้งการเสริมสร้างจิตสำนึกความรักชาติ ความจงรักภักดี การยกระดับโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายขอบ เช่น ชายแดนเกาะ และพื้นที่สูง ตลอดจนการเตรียมพร้อมรับมือกับสังคมยุคใหม่ผ่านการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่ตอบโจทย์ยุคสมัย โดยหนึ่งในโครงการสำคัญที่เป็นผลลัพธ์จากยุทธศาสตร์นี้คือ “โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษ”

ในด้านกฎหมายการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 12 ได้ระบุชัดเจนว่าสถาบันศาสนา ตลอดจนบุคคล ครอบครัว และองค์กรต่าง ๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎกระทรวงที่กำหนดไว้ ส่วนในมาตรา 18 (2) ได้ให้นิยามว่า โรงเรียนที่สังกัดสถาบันพระพุทธศาสนา ถือเป็นโรงเรียนในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงออกกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 เพื่อรองรับการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยวัดหรือคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ต่อมา มหาเถรสมาคมได้ออกประกาศ “เรื่องโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553” ซึ่งกำหนดให้มีโครงสร้างการบริหารจัดการตามกรอบของคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยคณะกรรมการนี้มีอำนาจกำหนดนโยบาย วางแผนมาตรฐาน ให้คำปรึกษา และตัดสินข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสมเด็จพระวันรัตเป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นรองประธาน และผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการและเลขานุการ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายของรัฐบาล โดยเน้นบทบาทของการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ชาติไทย ในการสร้างสังคมที่มีคุณภาพ ควบคู่กับคุณธรรม ผ่านแนวทางหลัก ดังต่อไปนี้

1. ยกระดับระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบ โดยสนับสนุนการศึกษาทางเลือก ควบคู่กับการปฏิรูปการศึกษากระแสหลัก เพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้ ทักษะ อาชีพ และคุณธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพเศรษฐกิจ เช่น ด้านเกษตรอุตสาหกรรม และบริการ

2. จัดสรรทรัพยากรการศึกษาให้เหมาะสม โดยปรับระบบงบประมาณให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและลักษณะของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งพัฒนาระบบเงินกู้เพื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงแนวทางการใช้คู่มือการศึกษา เพื่อเพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงการศึกษา

3. เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมจัดการศึกษา อาทิ ภาคประชาสังคม เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษา มีความยืดหยุ่น มีคุณภาพ และสามารถบริหารงานอย่างอิสระ

4. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ รวมความรู้กับคุณธรรมเข้าด้วยกัน พัฒนาทักษะชีวิต การคิดแก้ปัญหา และจริยธรรมเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดี

5. เร่งพัฒนาอาชีวศึกษาและวิทยาลัยชุมชน เพื่อสร้างแรงงานที่มีทักษะตรงกับความต้องการของท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับมาตรฐานวิชาชีพ

6. พัฒนาระบบการผลิตครูคุณภาพ โดยเน้นวุฒิครูตรงกับรายวิชาที่สอน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เช่น ระบบทางไกลและอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งพัฒนาระบบประเมินผลที่สะท้อนประสิทธิภาพจริงของการเรียนการสอน

7. ส่งเสริมศาสนาและคุณธรรม โดยเฉพาะการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ให้เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมด้านคุณธรรม สันติสุข และการพัฒนาชุมชน

8. สืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรมไทย อาทิ ภาษาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เพื่อปลูกจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาติ

9. สนับสนุนการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ รวมถึงวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อเตรียมคนไทยให้ก้าวทันกระแสโลก และเสริมสร้างบทบาทในประชาคมอาเซียน

10. ส่งเสริมค่านิยมที่ดีผ่านสื่อ และการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนมีเวทีแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557)

จากแนวนโยบายข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะในมิติทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีจุดประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพคนไทยทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ในส่วนของแผนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก็ได้รับการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดเดียวกัน โดยเน้นการปลูกฝังศาสนทายาทให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านวิชาสามัญและพระธรรมวินัย พร้อมยกระดับมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาให้เข้มแข็ง ยั่งยืน และตอบสนองต่อบทบาทในฐานะสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษาของชาติควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบ

แนวทางการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ ซึ่งได้รับการริเริ่มและกำหนดขึ้นตามแนวทางที่รัฐเห็นสมควร โดยมีพื้นฐานมาจากความมุ่งหมายของการศึกษาสงฆ์ที่เน้นทั้งการศึกษาเชิงศาสนาและสามัญควบคู่กัน (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต), 2531) จุดเริ่มต้นของการศึกษานี้เกิดจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาขึ้นในสำนักเรียนวัด เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุและสามเณรที่จบการศึกษาระดับประถมสามารถศึกษาต่อด้านธรรมะและบาลีควบคู่กับวิชาสามัญได้

ในช่วงเวลาที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามงกุฎราชวิทยาลัย เริ่มเติบโตและพัฒนา ระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ก่อตั้งแผนกมัธยมศึกษาในชื่อ “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” เพื่อสอนวิชาบาลี นักรธรรม

และวิชาระดับมัธยมต้นให้กับสามเณรที่เรียนจบ ป.4 ต่อมาโรงเรียนดังกล่าวได้ขยายสู่ภูมิภาคต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และกลายเป็นที่นิยมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ คณะสงฆ์จึงมีมติเปลี่ยนชื่อโรงเรียน เหล่านี้เป็นโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด พร้อมกับที่กระทรวงศึกษาธิการออกระเบียบให้สามารถจัดสอบในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 และผู้สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวง ซึ่งส่งผลให้ความนิยมในโรงเรียนประเภทนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น (กรมการศาสนา, 2527)

อย่างไรก็ดี ความนิยมที่เพิ่มขึ้นในวิชาสามัญก่อให้เกิดความกังวลต่อคณะสงฆ์ เนื่องจากเกรงว่าการศึกษาระบบและบาลีจะถูกลดความสำคัญลง แม้คณะสงฆ์จะตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาทางโลก แต่ก็ยังต้องการธำรงหลักธรรมไว้อย่างมั่นคง ด้วยเหตุนี้ พระธรรมปิฎกยาปติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พิน ชุตินฺธรมหาเถระ)) ในฐานะแม่กองบาลีสนามหลวง จึงจัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ โดยเพิ่มวิชาสามัญเข้าไปในหลักสูตร และเรียกชื่อว่า “บาลีศึกษาสามัญศึกษา” และ “ปริทัศน์ศึกษา” ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2507 แม้จะมีความพยายามในการปรับหลักสูตรดังกล่าว แต่กลับพบว่าโรงเรียนในระบบใหม่นี้มีจำนวนน้อย และไม่สามารถดึงดูดภิกษุสามเณรได้เท่าที่ควร นักเรียนส่วนใหญ่ยังคงเลือกเรียนในระบบเดิมที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ดี สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ความสับสนในการศึกษาสายคณะสงฆ์ในเวลานั้น (กรมการศาสนา, 2527)

ในเวลาต่อมา ได้มีการเสนอให้จัดตั้งโรงเรียนรูปแบบใหม่เพื่อรองรับความต้องการของพระภิกษุและสามเณร โดยไม่ต้องพึ่งระบบการสอบสมทบจากภายนอก แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการสอบเอง ทั้งนี้ ด้วยความเห็นชอบจากสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ซึ่งทรงมีดำริว่า “การศึกษาทางโลกเติบโตไปตามกระแสโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมจึงควรปรับให้เท่าทันยุคสมัยด้วยเช่นกัน” และเพื่อให้ผู้ศึกษามีความสามารถทั้งในทางธรรมและทางโลกอย่างสมดุล

ในที่สุด กระทรวงศึกษาธิการจึงออกประกาศระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และปรับปรุงใหม่ในปี พ.ศ. 2535 ก่อนจะเปลี่ยนมาใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งยังคงใช้จนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรที่จบการศึกษาแล้ว สามารถนำความรู้ไปใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือหากลาสิกขาบท ก็ยังสามารถศึกษาต่อ หรือรับราชการได้เช่นเดียวกับผู้ที่จบจากระบบสามัญทั่วไป (วิชัย ธรรมเจริญ, 2541)

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สู่ความเป็นเลิศของคณะสงฆ์ ควรประกอบด้วยการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการ 4 ประการ ได้แก่ ความคาดหวังของสังคมต่อบทบาทของสถาบันสงฆ์ ความต้องการการศึกษาของคณะสงฆ์ ความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การร่วมอยู่ในระบบการจัดการศึกษาของชาติ ไม่แยกส่วนเฉพาะสงฆ์ โดยมีผู้แทนสงฆ์เข้าร่วมอยู่ในคณะกรรมการการศึกษาทุกระดับ อันจะช่วยเหลือประโยชน์ต่อความเป็นเอกภาพเชิงนโยบายในการจัดการศึกษา และเป็นการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างได้ประโยชน์สูงสุด รวมทั้งบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเชิงความรู้คู่คุณธรรม เพื่อสังคมไทย สังคมพุทธอย่างยั่งยืน (พระมหาสุธรรม สุรตโน, 2564)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภายใต้การสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีแนวทางการพัฒนาและการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด อันประกอบด้วยวิชาทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยมีกระบวนการบริหารโรงเรียนครอบคลุมงานทั้ง 4 คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป และเพื่อตอบสนองนโยบายแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งการศึกษาก็เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน โดยพัฒนาศักยภาพคนตลอดชีวิต (สุวิทย์ ฝ่ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์, 2561)

การส่งเสริมการศึกษาสถาบันพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติมาโดยตลอด ซึ่งคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม อันเป็นส่วนเฉพาะของการศึกษาของคณะสงฆ์ ควบคู่กันไปกับการศึกษาวิชาสามัญ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้วยดีจากภาครัฐ และสามารถบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และของชาติได้เป็นอย่างดี และความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ได้ระบุแนวทางการส่งเสริมการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้ (1) เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ (2) เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องตั้งมาโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป (3) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

โดยสรุปแล้ว การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในอดีต อยู่ภายใต้การดูแลของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จนกระทั่งปัจจุบัน การกำกับดูแลได้ โอนย้ายมาอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การจัดการศึกษายังคงยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งเสริมรายวิชา เฉพาะทาง ได้แก่ ภาษาบาลีและธรรมวินัย โดยอิงตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถาบัน พระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2548 ในส่วนของการสนับสนุนเชิงนโยบาย ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ การศึกษาพระปริยัติธรรมสามารถดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยภาครัฐให้การสนับสนุน งบประมาณอย่างเหมาะสมและตามความจำเป็น เพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษาด้าน พระพุทธศาสนาในระดับประเทศ

สรุป

แนวนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปด้วย พุทธศาสนิกชนจะต้องรับภาระในการให้ความ อุทิศทรัพย์บำรุง ในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังเพิ่มขึ้น อีกประการหนึ่ง ผู้ที่จะมาบวชใน พระพุทธศาสนา โดยบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ส่วนมากขาดโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษากับบุคคลดังกล่าว เพื่อเป็นการช่วยรับภาระของทางรัฐ ในการจัด การศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติ เมื่อโตขึ้นจะได้เป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณภาพ เพื่อการจัด การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรที่ต้องการมีความรู้ ทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไป รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาทาง พระพุทธศาสนา อันเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้ออกแบบให้ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว 20 ปี เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายด้านการศึกษาให้เป็นไปตาม วิสัยทัศน์ แนวคิด และเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ ในบริบทของแผนการจัด การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แนวนโยบายได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นศาสนทายาท ที่เปี่ยมด้วยคุณภาพ ทั้งในด้านคุณธรรม ความรู้ และการดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ควบคู่กับ การยกระดับการบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง มีมาตรฐาน และสามารถพัฒนาตนเอง

อย่างยั่งยืน โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเป็นหนึ่งในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภายใต้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนดังกล่าว ยังมีลักษณะเฉพาะด้วยการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเพิ่มเติม เช่น ภาษาบาลี และธรรมวินัย โดยอยู่ภายใต้กรอบของกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถาบันพระพุทธศาสนา ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2548 ทั้งนี้ ภาครัฐยังให้การสนับสนุนเชิงโครงสร้างผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้การศึกษาพระปริยัติธรรมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมตามความจำเป็นเพื่อให้ระบบการศึกษานี้บรรลุเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2527). *ประวัติการศึกษาคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2552). *แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา (พ.ศ.2553-2562)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ทศพร น้อมวงศ์. (2547). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้บริหารและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ที่มีต่อการจัดการศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การมัธยมศึกษาการสอนสิ่งแวดล้อม)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). (2531). *การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หน้า หน้า 1-11. (16 เมษายน 2562).
- พระมหาสุธรรม สุรตโน. (2564). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(1), 35-46.
- ภาวิณี คงฤทธิ. (2564). ทำความรู้จัก ‘โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ’. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.the101.world/phra-pariyatti-dhamma-general-education-schools/>.

- ราชกิจจานุเบกษา . (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หน้า
หน้า 1-11. (16 เมษายน 2562).
- วิชัย ธรรมเจริญ. (2541). *คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*.
กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2565). *โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก
สามัญศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2567 จาก [https://www.ogbe.go.th/th/
index.php](https://www.ogbe.go.th/th/index.php).
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). *คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. (2542). การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์.
รายงานการวิจัย. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิทย์ ฝ้ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์. (2561). *โรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุคไทยแลนด์ 4.0*.
วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 1(1), 80-92.